

Музаффарова К.З. ,
ҚарМИИ катта ўқитувчиси
e-mail: kamolayorqin84@mail.ru

МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИГА ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ЭТИШ ҲОЛАТИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИКУ РЕГИОНА

STATE AND PROSPECTS OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT IN THE REGION'S ECONOMY

Аннотация. Ушбу мақолада Қашқадарё вилояти иқтисодиётида хорижий инвестицияларнинг ўрни ва улуши, ижтимоий-иқтисодий тизим сифатида Қашқадарё вилоятининг SWOT-таҳлили, хорижий инвестиция иштирокидаги корхоналарни шакллантиришидаги муаммолар ҳамда уларни бартараф этиш бўйича хулоса ва таклифлар келтириб ўтилган.

Таянч иборалар: хорижий инвестиция, инвестиция муҳити, қўшма корхона, маҳсулот, аҳоли даромадлари, экспорт, импорт.

Аннотация. В данной статье рассмотрены роль и доля иностранных инвестиций в экономике Кашкадарьинской области, SWOT-анализ Кашкадарьинской области как социально-экономической системы, проблемы формирования предприятий с участием иностранных инвестиций, а также выводы и предложения по их устранению.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, инвестиционный климат, совместное предприятие, продукт, доходы населения, экспорт, импорт.

Abstract. This article discusses the role and share of foreign investment in the economy of Kashkadarya region, SWOT analysis of Kashkadarya region as a socio-economic system, problems of forming enterprises with foreign investment, as well as conclusions and suggestions for their elimination.

Key words: foreign investment, investment climate, joint venture, product, household income, export, import.

Жаҳон иқтисодиёти ривожланган давлатларда АКТга асосланган рақамли иқтисодиётнинг ривожланиши натижасида, ривожланаётган давлатларда қувиб етиш сиёсати асосида ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник ва технологик тараққиёт асоси бўлган хорижий инвестицияларга талаб ошиб бормоқда. 2017–2019 йилларда жаҳон бозорида хорижий инвестициялар ҳажмини 15–18%га пасайиши рақобат курашини шиддатли тус олишига олиб келди. Глобаллашув ва интеграция жараёнлари кучайиб бораётган бугунги кунда «Ривожланаётган давлатларга инвестицияларни кириб келиши, 2% ўсиш

билан барқарор қолди. Бу ўсиш натижасида, ривожланган давлатларга инвестицияларни кириб келиши аномал даражада камайиши, глобал хорижий инвестицияларда ривожланаётган давлатларнинг улуши рекорд даражада 54%га ўсишига олиб келди» [1].

Мамлакатимизда ва хусусан Қашқадарё вилоятида сўнгги йилларда қулай инвестициявий ва ишбилармонлик муҳитини шакллантириш, қонунчилик барқарорлигини таъминлаш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш, инвестицион муҳитни тубдан яхшилаш борасида амалга оширилаётган тизимли ишлар иқтисодиётимизга йўналтирилган тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳажмининг ошишига муҳим асос бўлмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев қайд қилиб ўтганларидек: «Иқтисодиётни юқори суръатлар билан ривожлантириш учун фаол инвестиция сиёсатини изчил давом эттириш зарур» [2].

Мамлакатимизда яратилган қулай инвестицион муҳит ҳисобига ҳозирги кунда миллий иқтисодиётимизнинг қарийб барча тармоқ ва соҳаларида 10382 тадан зиёд хорижий инвестиция иштирокидаги корхоналар (ХИИК) рўйхатдан ўтиб, уларнинг аксарияти мамлакатимизда яратилаётган ялпи ички маҳсулотнинг ўсишида, меҳнатга лаёқатли ишчи ва хизматчиларни янги иш ўринлари билан таъминлашда, аҳоли даромадларини шаклланишида муҳим аҳамият касб этмоқда. ХИИК миллий иқтисодиётда тутган ўрни қуйидагилар билан белгиланади:

- ▶ мамлакатимизда яратилаётган ялпи ички маҳсулотнинг ўсиши;
- ▶ миллий иқтисодиётга хорижий инвестицияларни жалб қилишда;
- ▶ аҳоли бандлигини ва янги иш ўринлари билан таъминлашда;
- ▶ аҳоли даромадларини шаклланишида;
- ▶ ишлаб чиқариш воситаларини техник ва технологик янгиланишида;
- ▶ замонавий бошқарув усуллари ва маданиятини кириб келишида;
- ▶ юридик ва жисмоний шахс солиқ тўловчилар сонини ўсишида;
- ▶ давлат бюджетининг даромадини тўлдиришда;
- ▶ импорт ўрнини босиб, экспортга йўналтирилган товарлар ишлаб чиқаришда;
- ▶ хизматлар кўрсатишда;
- ▶ эркин валютани тежашда;
- ▶ эркин валютани миллий иқтисодиётга тушумини кўпайтиришда;
- ▶ миллий валюта-сўмнинг барқарорлигини оширишда.

ХИИК мамлакатимизнинг барча минтақаларида ташкил этилган бўлиб, улар вилоят, туман ва шаҳарларнинг ижтимоий-иқтисодий инфратузилмасини давр талабига мос равишда шакллантиришда яқиндан кўмак бериб келмоқда. ХИИКларнинг ҳудудлар бўйича тақсимланишида номунатосиблик мавжуд. Айрим минтақаларда аҳоли жон бошига нисбатан керагидан ортиқ бўлса, айримларида жуда пастлиги намоён бўлмоқда.

2010–2019 йилларда ХИИК Республикамизда минтақалар бўйича нотекис жойлашган. Масалан, Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятида республикада фаолият кўрсатаётган ХИИКларнинг қарийб 2010 йилда 82,4% тўғри келган бўлса, 2019 йилга келиб 70,1% тўғри келган. Қолган ўн икки минтақага эса мос равишда 17,6% ва 29,9% тўғри келмоқда [3].

Бизнингча, Республика бўйича ушбу ҳолатнинг юзага келишига таъсир этган бир қатор объектив омиллар мавжуд бўлиб, уларнинг асосийлари қуйидагилар ҳисобланади. Жумладан:

- ▶ пойтахтда қўшма корхоналар ишлаб чиқараётган товарлар, бажараётган ишлар ва кўрсатаётган хизматларга талабгор бўлган истеъмолчиларнинг кўплиги ва бошқа ҳудудларга нисбатан аҳолининг тўлов қобилияти юқори эканлиги;

- ▶ пойтахтда молиявий ва ижтимоий инфратузилмаларнинг нисбатан яхши ташкил этилганлиги;
- ▶ темир йўл, аэропорт ва вазирлик ҳамда қўмиталарнинг аксарияти пойтахтда жойлашганлиги сабабли, қўшма корхоналарнинг рўйхатдан ўтиши ва хом ашё ҳамда материалларни импорт ёки тайёр маҳсулотларни экспорт қилишдаги яратилган қулайликлар;
- ▶ корхона такрор ишлаб чиқариш мақсадида инвестицион фаолиятини амалга ошириши учун молиялаштириш манбаларининг нисбатан етарлилиги ва бошқалар.

Қашқадарё вилояти иқтисодиётига хорижий инвестицияларни жалб қилишдаги муҳим ўзгаришларга бу ХИИК сони ва улар томондан ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳажми йилдан йилга ўсиб бормоқда. Жадвал маълумотларидан кўринадики, 2005-2019 йилларда Республикамизда ва Қашқадарё вилоятида ХИИК ташкил этишга катта эътибор қаратилиши натижасида қўшма корхоналар сони Республикамизда 2865,0% га ўсган бўлса, минтақада 5,2 мартага ўсиб 199 тани ташкил қилмоқда. Бу даврда Республикамизда инвестицион муҳитни яхшиланиши ва қонунчилиқни такомиллашуви натижасида ХИИК сонидида фаолият юритмаётган корхоналар улуши 2010 йилда 7,8%дан 2019 йилда кескин 3,5%га камайди. Бу Ҳаракатлар стратегиясида иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш, хусусий мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш ва унинг устувор мавқеини янада кучайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожланишини рағбатлантиришга қаратилган институционал ва таркибий ислохотлар натижаси деб баҳолаш мумкин.

Тадқиқ этилаётган Қашқадарё вилоятида фаолият юритаётган ХИИК Республикада миқдор жиҳатдан энг кам кўрсаткични ташкил этмоқда. Бу кўрсаткич бўйича минтақа Республикада энг қуйи ўринда турган Сирдарё ва Хоразм вилоятларидан олдин 12 ўринда турибди. «Албатта хорижий инвестицияли корхоналар орасида фаолият юритмаётганлари ҳам бор, лекин фаол ишлаб турган корхоналар сонининг тобора ошиб бориши ижобий кўрсаткич бўлиб, хорижий инвесторларнинг мамлакат иқтисодиётига қизиқиши ортаётганидан ва умумий бизнес юритиш муҳити яхшиланиб бораётганидан далолат беради» [4].

Қашқадарё вилояти иқтисодиётига хорижий инвестицияларни жалб қилишдаги муҳим ўзгаришларга бу ХИИК сони ва уларнинг ишлаб чиқарган маҳсулот ҳажми далолат беради. Минтақада 2005 йилда ХИИК томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳажми 43,6 млрд сўм бўлган бўлса, бу кўрсаткич 2019 йилгача ўсиб 210,6 млрд сўмни ташкил этди (1-жадвал). Бироқ тадқиқ этилаётган даврда минтақада ХИИК саноат маҳсулотлари улуши Республикага нисбатан аксинча 1,4%дан 0,2%гача камайган. Шу билан бирга минтақада ХИИКнинг ташқи савдо айланмасининг улуши ҳам Республика кўрсаткичидан 2005 йилда 0,46%дан 2019 йилга келиб 0,36%гача камайган. Бу минтақада ХИИК маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини ўсиши Республика кўрсаткичидан ортада қолмоқда эканлигини кўрсатмоқда.

1-жадвал маълумотларидан ХИИК томонидан минтақага жалб этилган хорижий инвестициялар улушини ўсиши эътиборни тортмоқда. Бунинг асосий сабаблари Қашқадарё вилоятига жалб этилган хорижий инвестициялар асосан минтақанинг йирик саноат корхоналарига йўналтирилган. ХИИК томонидан 2005 йилда минтақага жами 5,3 млрд сўм хорижий инвестициялар жалб этилган бўлса, бу Республика кўрсаткичининг 1,5%ни ташкил қилмоқда. 2019 йилга келиб минтақа ХИИК томонидан 963,0 млрд сўм инвестиция киритган ва бу Республика кўрсаткичининг 2,25%ни ташкил этмоқда.

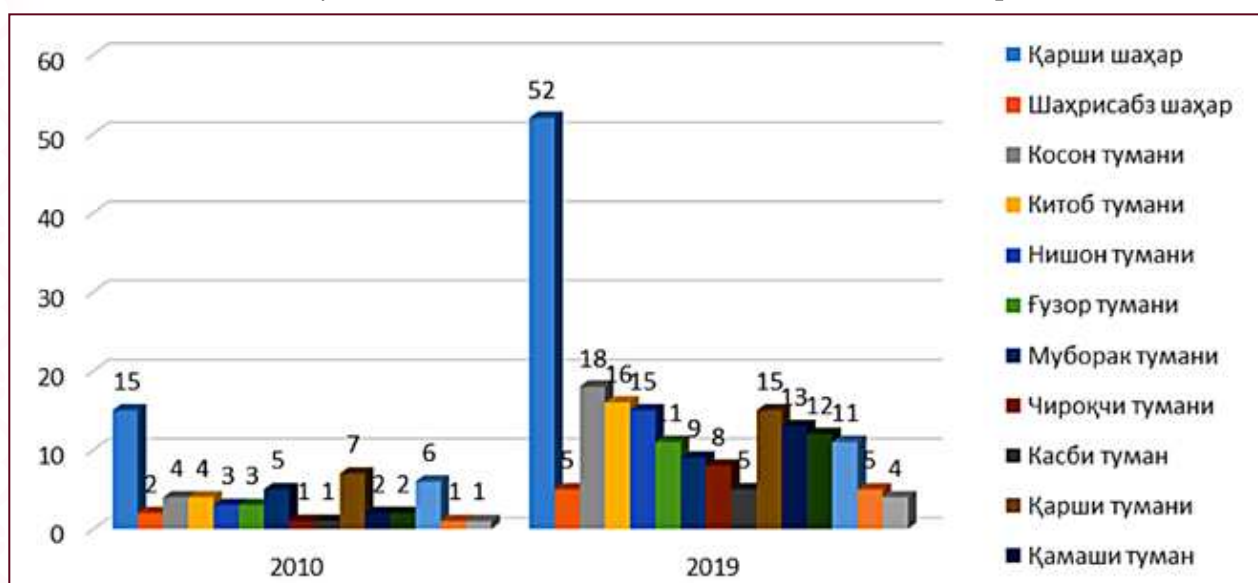

Қашқадарё вилоятидаги ХИИКлар фаолиятининг асосий кўрсаткичлари

Кўрсаткичлар		2005 й.	2010 й.	2015 й.	2019 й.
ХИИК сони	Ўзбекистонда	3632	4412	4906	10382
	Қашқадарё вил.	38	45	54	199
	улуши %да	1,04	1,01	1,12	1,91
ХИИК томонидан жалб этилган хорижий инвестициялар, млрд сўм	Ўзбекистонда	356,0	3666,6	5274,3	42799,6
	Қашқадарё вил.	5,3	60,5	102,3	963,0
	улуши %да	1,5	1,65	1,94	2,25
ХИИК томонидан ишлаб чиқарган саноат маҳсулоти	Ўзбекистонда трл сўм	3,2	11,6	24,6	95,1
	Қашқадарё вил. млрд сўм	43,6	183,9	108,8	210,6
	улуши %да	1,4	1,1	0,4	0,2
ХИИК банд бўлганлар сони (минг киши)	Ўзбекистонда	535,7	1248,5	1700,0	2361,9
	Қашқадарё вилоятида	7,5	20,6	28,9	49,6
	улуши %да	1,6	1,85	1,97	2,54
Ташқи савдо айланмаси (млн дол)	Ўзбекистонда	9500,1	22199,2	25286,1	42000,2
	Қашқадарё вилоятида	44,0	61,8	85,6	151,6
	улуши %да	0,46	0,27	0,33	0,36

Қашқадарё вилоятида ХИИК фаолиятининг минтакавий жиҳатлари уларнинг туманлари бўйича нотекис жойлашувида ва маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмидаги кескин фарқларда ифодаланмоқда. Тадқиқотларга кўра, Қашқадарё вилоятида ХИИКни ташкил этиш бўйича Қарши шаҳри етакчи бўлса, унинг туманлари бўйича хорижий инвестицияларни жалб этиш даражаси бир хил эмас, масалан, 2005-2019 йилларда фақат Нишон тумани етакчи бўлган, минтақанинг Ғузор, Муборак, Қарши туманлари бўйича хорижий инвестицияни жалб этиш суръатлари ўсган. Минтақанинг қолган туманлари бўйича ушбу кўрсаткич пасайиш тенденциясига эга бўлган.

1-расм маълумотлардан кўриниб турибдики, туманлар бўйича хорижий инвестицияни жалб этишда Нишон тумани етакчилик қилмоқда. 2005 йилда жами хорижий инвестиция-

1-расм. Қашқадарё вилоятига жалб этилган хорижий инвестиция ва кредитларнинг туманлар кесимида таркибини ўзгариши[5].

ларнинг 15% тўғри келган бўлса, 2019 йилга келиб 52% хорижий инвестициялар тўғри келмокда. Ғузур, Муборак, Қарши ва Миришкор туманларидаги инвестицион фаоллик натижасида юқори ўсиш суръатлари қайд этилиб, мос равишда уларнинг вилоятдаги улуши ошиб бормокда. Бирок минтақанинг Косон, Китоб, Ғузур, Чироқчи, Касби туманлари инвестицион фаолликда қуйи кўрсаткичларга эга. Бу минтақа туманлари кесимида хорижий инвестицияли корхоналар ташкил этишни, оптималлаштиришни талаб этмокда.

Қашқадарё вилоятида ташкил этилган ХИККларни давлатлар кесимида таҳлил қилдиган бўлсак, Россия Федерацияси резидентлари капитали иштирокида 13 та, Қозоғистон Республикаси 11 та, Хитой Халқ Республикаси 10 та, Афғонистон 10 та, Туркия Республикаси 10 та, Эрон Ислон Республикаси 7 та, Ҳиндистон Республикаси 7 та, Миср Араб Республикаси 4 та, Жанубий Корея 4 та ва бошқа давлатлар ҳамкорлигида 24 та корхоналар рўйхатдан ўтган. Шунингдек, 2019 йилда Украина ва бошқа давлатлар резидентлари қўшма фаолиятга қизиқиш билдирдилар. Хорижий капитал иштирокидаги фаолият кўрсатаётган корхоналарнинг 141 таси қўшма, 51 таси эса хорижий корхоналар ҳисобига тўғри келади.

2 - ж а д в а л

Ижтимоий-иқтисодий тизим сифатида Қашқадарё вилоятининг SWOT-таҳлили

Кучли(strength) жиҳатлар	Заиф (weakness) жиҳатлар
<ul style="list-style-type: none"> – бой табиий саноат конлари мавжудлиги – саноати ривожланганлиги; – қазилма бойликлари захиралари мавжудлиги; – табиий ер ресурслар ва яйловлар мавжудлиги; – иссиқ хароратнинг юқорилиги; – юқори ишбилармонлик ва инвестицион фаоллик мавжуд; – меҳнат ресурсларининг кўплиги; – қулай географик ва геосиёсий жойлашув ўрни; – юксак маданий ва сайёҳлик салоҳияти; – нисбатан ривожланган йўл тармоғи; – ички ва ташқи туризмни ривожлантириш имкониятларига эга. 	<ul style="list-style-type: none"> – саноати бир томонлама хом ашё маҳсулотларини ишлаб чиқаришга ихтисослашганлиги; – туманлар даражаси бўйича ривожланишда кескин фарқларни мавжудлиги; – қишлоқ хўжалигида ерларнинг мелоратив ҳолати талаб даражасида эмаслиги; – ер ости ёпиқ дренаж тизимлари ишдан чиққан; – хизматлар соҳасини ривожланмаганлиги; – бозор инфратузилмаси туманлар кесимида нотекис жойлашган. – аҳолининг фонд бозорлари ҳақида тўла ахборотга эга эмаслиги; – сув, газ ва электр таъминоти тизими эскилиги.
Имкониятлар (opportunities)	Хавфлар (threats)
<ul style="list-style-type: none"> – иқтисодиётини таркибий тузилмасини такомиллаштириш ва рақамли иқтисодиёт тармоқларини устувор даражада ривожлантириш имконияти; – қишлоқ хўжалик маҳсулотларини 100% қайта ишлашга эришиш; – ерларни мелоратив ҳолатини яхшилаш; – туристик бизнесни ривожлантириш; – йирик саноат корхоналари билан кичик бизнес ўртасида кооперацион алоқаларни ривожлантириш; – қазиб чиқарилаётган минерал хом ашёни ва қишлоқ хўжалик маҳсулотларини минтақанинг ўзида тўлиқ мажмуали қайта ишлаш; – аҳоли даромадларини ва республика ташқарисидан минтақага кириб келган пул ўтказмаларини инвестицияга йўналтириш. 	<ul style="list-style-type: none"> – Қарорлар қабул қилишда минтақа манфаатини ҳисобга олмаслик; – «Ковид 19» пандемияси таъсири билан боғлиқ хавф-хатарлар; – саноат маҳсулотини диверсификация қилинмаганлиги; – саноатни техник-технологик модернизациялаш жараёнларини сустлиги; – қишлоқ хўжалик маҳсулотлари баҳоси билан энергия ва ёқилғи ресурслари баҳоси ўртасидаги диспаратет натижасида рақобатбардошлигини кескин тушиб кетиши; – банкларда ипотека ва микрокредитлаш тизимини ривожланмаганлиги; – озиқ-овқат хавфсизлигини мавжудлиги; – ишсизлик даражаси; – молиявий ресурслар асосий қисмини Қарши шаҳрида марказлашуви.

Агар фаолият юритаётган ХИИКларни иқтисодий фаолият турлари бўйича 2020 йил 1 январь ҳолатига энг кўп саноатда 102 та (53,1 %), қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигида 28 та (14,6 %), савдода 27 та (14,1 %), қурилиш ҳамда яшаш ва овқатланиш бўйича хизматларда мос равишда 10 та (5,2 %) ташкил қилган. Энг камлари эса ахборот ва алоқа 3 та (1,6 %), соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар кўрсатишда 3 та (1,6 %) ташкил қилган. Шундан кўриниб турибдики, фаолият юритадиган хорижий капитал иштирокидаги корхоналарнинг асосий қисми саноат, қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалиги фаолият турига тўғри келган. Энг кам улуши эса ахборот ва алоқада, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар кўрсатиш фаолият турларига тўғри келмоқда.

Қашқадарё вилоятининг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражаси ва уни Республика минтақаларида тутган ўрни, минтақага хорижий инвестицияларни жалб этиш ва ундан самарали фойдаланиш ҳолатини таҳлил этиш ва баҳо беришда минтақанинг инвестицион муҳит кўрсаткичлари унинг минтақавий жиҳатларини ўрганиш ва таҳлил этишни талаб этади. Шу муносабат билан вилоятнинг SWOT таҳлилини амалга ошириш орқали ёндашув минтақага хорижий инвестицияларни жалб этиш ва ундан самарали фойдаланиш жараёнига минтақанинг инвестицион муҳит кўрсаткичларини таъсирини аниқлаш ва унга баҳо бериши мумкин.

Ушбу таҳлил тадқиқоти жараёнида тўпланган маълумотлар Ўзбекистон Республикаси ва Қашқадарё вилоятининг статистик ахборотномаси маълумотларига асосланади. Амалга оширилган таҳлил шуни кўрсатадики, вилоятнинг кучли томонлари ва имкониятлари унинг заиф томонлари ва хавфларидан кўра кўпроқ бўлиб, бу унинг салоҳияти юқорилигини кўрсатади. Вазиятнинг бундай реал таҳлили вилоятнинг қайси кучли жиҳатлари ва имкониятлари ёрдамида унинг заиф томонларини бартараф этиб, пайдо бўлиши мумкин бўлган хавф-хатарларни олдини олиш йўллари аниқлашга ёрдам беради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Доклад о мировых инвестициях за 2019 год. Особые экономические зоны. UNCTAD/WIR/2019 (Overview).
2. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси – Т.: «Халқ сўзи», 2020 йил 24 январь.
3. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси ҳамда Қашқадарё вилоятининг статистик ахборотномасининг мазкур йиллар бўйича маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.
4. Ваҳобов А.В., Хажибакиев Ш.Х., Муминов Н.Г. Хорижий инвестиция. Ўқув қўлланма. – Т.: «Молия». 2010. 286-б.
5. Қашқадарё вилоятининг статистик ахборотномаси. – Қарши: 2019. 114-б.

Муртазаева С.К.,
учитель экономики и предпринимательства,
специализированная общеобразовательная
школа № 46 г. Нукуса, Республика Узбекистан
e-mail: SayoraKamilovna@mail.ru

НЕКОТОРЫЕ СТРАТЕГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МЕНЕДЖМЕНТА ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРИ ПАНДЕМИИ COVID-19

COVID-19 PANDEMIYADA MEHNAT SALOHİYATI MENEJMENTINING AYRIM STRATEGIK JABHALARI

SOME STRATEGIC ASPECTS OF THE LABOUR POTENTIAL MANAGEMENT DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Аннотация. Во время пандемии COVID-19 трансформация кадрового менеджмента является основополагающим атрибутом сохранения экономической дееспособности хозяйствующего субъекта, имеющего своё значение в скорейшем восстановлении экономики, тем самым озаглавливая аспекты повышения устойчивости и последующего развития трудового потенциала в качестве неотъемлемого ракурса стратегической инициации деятельности. На основе рассмотрения динамики трудового потенциала региона и предпринимаемых мер Правительством страны в данной работе определены основные ориентиры трансформации менеджмента трудовых ресурсов в контексте долгосрочного видения, что имеет свою важность так же и для достижения целевых показателей и индикаторов, намеченных в актах Правительства Республики Узбекистан.

Ключевые слова: трудовой потенциал, стратегия, результативность, экономический показатель, пандемия, меры.

Аннотация. COVID-19 пандемия пайтида ҳўжалик юритувчи субъекти иқтисодий ишчанлигини сақлаб қолишининг асосли атрибути сифатида ходимлар менежменти трансформацияси иқтисодий тезкор қайта тикланишида ўз аҳамиятига эга боис, меҳнат салоҳияти барқарорлигини ошириш ва келгуси ривожланиш жабҳаларини асосийлантиради. Ушбу ишда ҳудудий меҳнат салоҳияти динамикаси ҳамда мамлакатимиз ҳукумати томонидан қабул қилаётган чоралар асосида узоқ назарли контекстда меҳнат ресурслари менежменти трансформациясининг асосий йўналишлари белгиланган, ва бу ҳукумат қарорларида назарда тутилган мақсадли кўрсаткичлари индикаторларга эришишда ҳам муҳим.

Таянч иборалар: меҳнат салоҳияти, стратегия, натиъжадорлик, иқтисодий кўрсаткич, пандемия, чоралар.

Abstract. During the COVID-19 pandemic, the transformation of human resources management is a fundamental attribute of maintaining the economic viability of an economic entity, which has its significance in the fast recovery of the economy, thereby highlighting the